

LA BIBLIOTECA DIGITAL DE FONTS ANTIC DE LA BUB

Jordi Torra - Lluïsa Nuñez

SUMARI

Objetius de la digitalització
Les col·leccions
Introducció
Manuscrits
Incunables
Impresos del XVI al XVIII
Gravats i estampes
Col·leccions temàtiques
Tecnologia

OBJECTIUS DE LA DIGITALITZACIÓ

- **PRESERVACIÓ** del patrimoni bibliogràfic. En substituir els antics processos de microfilmació i fotografiat per les tecnologies de la informació, es minimitza la manipulació dels documents originals i s'assegura la millor preservació del nostre patrimoni bibliogràfic, alhora que s'obté una còpia de seguretat de cada document.
- **DIFUSIÓ** a la comunitat universitària i investigadora i a la societat en general de la riquesa del patrimoni bibliogràfic i de les fonts d'investigació per la història del nostre país, l'edició de textos clàssics, la història de la ciència, del dret...
- **OPTIMITZACIÓ** de l'accés a la informació, des de qualsevol lloc connectat a la xarxa i amb la possibilitat de recuperar per temes, autors, capítols ... les parts rellevants de la informació, estalviant desplaçaments als usuaris i gestions a la Biblioteca.

LES COL·LECCIONS

Introducció: L'àrea de Reserva de la BUB

La major part dels fons que constitueixen la segona biblioteca de l'estat en fons antic, prové de la desamortització (1835) de les biblioteques eclesiàstiques de la província. Entre les més importants figuren les dels convents de Santa Caterina, Sant Josep, Sant Francesc, Sant Agustí, del Carme i de la Mercè, algunes de les quals eren públiques. Eren biblioteques molt riques, amb fons que cobrien totes les branques del saber.

Una altra part del fons de Reserva, menys significativa, és la que prové de l'antiga Universitat de Cervera, fundada per Felip V. Quan la Universitat va tornar a Barcelona, els fons de matèries considerades universitàries van venir aquí, i els fons d'ensenyaments no universitaris es van dipositar a l'Institut de Lleida.

La resta del fons es completa amb donacions i adquisicions diverses que ha realitzat la Biblioteca al llarg de la seva història, i entre les quals destaquen:

- 📖 compra d'alguns exemplars de la col·lecció de botànica de la família Salvador
- 📖 donació (1881) per part de la Biblioteca Nacional, d'obres impreses que provenien de les biblioteques de les cases ducals d'Osuna i del Infantado i que eren duplicats a la citada biblioteca.
- 📖 donació el 1887 de 5.392 gravats i estampes duplicats a la Biblioteca Nacional
- 📖 compra el 1858 d'un lot de manuscrits provinents de la Catedral de Girona.

Les tasques de conservació (seguretat, climatització, restauració, patologies...) es complementen amb les de difusió de catàlegs impresos i electrònics d'aquests fons, per contribuir a la identificació amb la descripció més exacta possible de cada peça. El catàleg electrònic es pot consultar a

<http://www.bib.ub.es/bub/7res1.htm> i permetrà enllaços directes a les obres digitalitzades.

LES COL·LECCIONS

Manuscrits

L'àrea de Reserva comptabilitza 2.030 manuscrits, el més antic del segle X, i els segles XV al XVIII són els més representats. Entre els manuscrits més emblemàtics de la biblioteca podem citar la *Crònica* de Jaume I (1343), el *Llibre dels àngels* de R. Eiximenis (1445), el *Llibre apellat Consueta* [del Consell de Cent de Barcelona] (segle XIV), la *Opera* de Ciceró (finals del XIV), y el *Cançoner Jardiner d'Orats* (1486). Els manuscrits són peces úniques, i la col·lecció dels més importants té el més alt nivell de prioritat en el projecte de digitalització.

Incunables

La biblioteca compta amb 752 incunables més 209 duplicats. El més antic, *De oratore*, de Ciceró (Subiaco: Conradus; Sweynheym i Arnoldus Pannartz, 30 de setembre de 1465) va ser el primer llibre imprés a Itàlia.

Els incunables, tant per la seva unitat com per la cotització d'algunes de les peces de la col·lecció, ocupen també un alt nivell de prioritat al nostre projecte.

Impresos del XVI al XVIII

Reunim aproximadament 9.500 obres del XVI, 46.000 del XVII y 55.000 del XVIII, amb una presència important de la impremta europea, especialment italiana, francesa i portuguesa i, en menor mesura, flamenca, alemanya i helvètica. La riquesa del fons també és notable per la presència d'edicions sorgides dels tallers més prestigiosos en la història del llibre al vell continent: Manuzio, Plantin, Elzevier, etc. El desenvolupament al llarg del temps de la impremta espanyola es pot seguir a la perfecció amb exemples de l'art tipogràfic en centres tan importants com Madrid, Salamanca, Alcalá de Henares o Saragossa, i amb edicions tan emblemàtiques com el cèlebre *Salustio* d'Ibarra. Es considera fonamental la col·lecció d'impresos produïts als tallers de Barcelona, que permet la reconstrucció de l'activitat barcelonina des dels seus orígens fins al segle XVIII. Els investigadors poden trobar mostres dels treballs d'impressors com Posa, Miquel, Rosembach, Amorós, Cormellas, etc., y seguir-hi l'evolució dels temes i estils emprats en la il·lustració del llibre.

La BUB conserva la més important col·lecció lul·liana del país, formada per obres de Lull, pseudo lul·lianes i de la seva escola. El catàleg redactat per Elies Rogent i Estanislau Duran comptabilitza cinquanta obres originals, onze d'atribuïdes, deu biografies i dinou obres d'autors pertanyents a la seva escola. A més de les edicions incunables de Pere Posa, tenim la de Guiot de Marchand i la del segle XVI de Jean Petit, així com les magnífiques edicions d'Estrasburg i Magúncia, la *princeps* del *Blanquerna* o la del segle XVIII de Palma. Per altra banda, la col·lecció de sermonaris és probablement la més rica del país. La majoria ja des del seu origen formava volums facticis, i això ha afavorit la seva conservació. Es tracta de composicions de circumstància en ocasió d'obituaris o festivitats religioses, peces per ser representades en l'àmbit de la comunitat, lloances a governants i benefactors, etc., que constitueixen un testimoni de la literatura religiosa i popular de l'època.

Ems queda destacar l'important fons de revistes, amb les primeres revistes científiques de la història com les *Acta Eruditorum* o el *Journal des Sçavants*, i les diferents *gacetas* que comencen a popularitzar-se a partir del segle XVIII.

Gravats i estampes

La col·lecció de gravats i estampes consta de:

- 📖 7.906 gravats, que cobreixen tota la història del gravat des del segle XVI al XIX. D'aquests, 5.392 són duplicats de la Biblioteca Nacional de Madrid. La resta prové de fons desamortitzats.
- 📖 col·lecció de 50 ex-libris de principis de segle que els hereus de Rafael Patxot i Jubert varen donar a la biblioteca el març de 1996
- 📖 991 cartells de la guerra civil espanyola
- 📖 386 originaris de la biblioteca
- 📖 551 que provenen del CEHI
- 📖 21 originals de la col·lecció Rocamora
- 📖 33 impresos de la col·lecció Rocamora
- 📖 Cartells electorals i de convocatòries de la Universitat de Barcelona dels anys 30.

La digitalització d'aquest fons, a part de l'atractiu dels seus continguts, és especialment interessant perquè permetria accedir de forma visual a informació fins ara inèdita.

Col·leccions temàtiques

Fons de la guerra civil espanyola

L'important fons propagandístic i d'arxiu del bàndol republicà es complementa amb les recents incorporacions del Centre d'Estudis Històrics de la UB (CEHI) i la col·lecció Josep M. Figueras, i inclou una interessant col·lecció de cartells, revistes, llibres, fullets i documents d'arxiu.

Fons Grewe

El 1997 es va incorporar la biblioteca de Rudolf Grewe, especialista en gastronomia i estudis de la alimentació, autor de l'edició del *Llibre de Sent Soví* per a la col·lecció "Els nostres clàssics". La col·lecció consta de 128 llibres antics (des del segle XVI a 1820) i uns 1000 llibres moderns.

Col·lecció de reserva de textos legals

La important col·lecció de textos legals prové tant de la desamortització com de l'antiga universitat de Cervera. Recull més de 1.500 documents jurídics, notariais, legals i d'arxiu que s'utilitzen actualment per a l'ensenyament de la història del dret i la digitalització dels quals millorarà alhora la conservació i l'accés a la informació. Entre les obres més emblemàtiques i interessants hi ha el *Llibre de Consolat de Mar* (1518)

Més col·leccions temàtiques

D'entre els fons de manuscrits, incunables i impresos del XVI en endavant es poden extreure riques col·leccions temàtiques especialitzades en botànica, zoologia, astronomia, geografia, medicina i textos clàssics. La proposta de digitalització per col·leccions temàtiques ens permet plantejar objectius abastables en el temps i biblioteques digitals publicables en forma escalada, tant als servidors de la BUB com en suport CD.

TECNOLOGIA

Introducció

Les solucions tecnològiques idònies seran les que ens permetin complir millor amb els objectius plantejats a l'inici:

- ☒ Preservar el ric patrimoni bibliogràfic en les millors condicions possibles de conservació i restauració
- ☒ Difondre la riquesa i la qualitat dels documents a la comunitat universitària i investigadora i a la societat de la informació, ja que a més es tracta de documents sense restriccions de *copyright*
- ☒ Optimitzar l'accés a la informació o a parts de la informació des de qualsevol punt de la xarxa.

La nostra proposta:

- ☒ utilitzar els serveis de digitalització especialitzats en documents existents al mercat, i simultanejar-los amb la digitalització feta a casa.
- ☒ digitalitzar en blanc i negre tots els textos per augmentar la legibilitat i facilitar la descàrrega i consulta, seleccionant en canvi un subconjunt d'imatges que apareixeran a tot color i alta resolució
- ☒ digitalitzar el fons existent de diapositives, microfilms i altres imatges fotogràfiques del fons antic
- ☒ desenvolupar a la BUB les aplicacions necessàries per a generar per a cada imatge els descriptors i enllaços que permetin la navegació intel·ligent per les obres i les col·leccions, permetent la navegació conjunta en projectes similars
- ☒ publicar amb tecnologia estandar en servidors Internet de la BUB
- ☒ preveure la publicació de subconjunts d'obres o col·leccions en suport CD i/o en facsímil

Equipament

La BUB disposa actualment d'un escàner Minolta especial per llibres, en blanc i negre. S'ha sol·licitat una ajuda d'infraestructura per a l'adquisició d'un segon escàner en color, capaç per llibres, cartells, mapes i objectes 3D. Les imatges obtingudes fins ara resideixen al servidor WWW de la Biblioteca, però es preveu destinar-hi un servidor dedicat. La capacitat del servidor calculada per contenir totes les imatges del fons antic de la BUB, hauria de ser de 9 Tb.

Model d'estructura de dades

Es basa la proposta en l'utilització combinada del llenguatge XML, la inclusió/generació de metadades i la configuració de la col·lecció en un o més motors de cerca.

Metadades (informació estructurada per l'autodescripció de cada document).

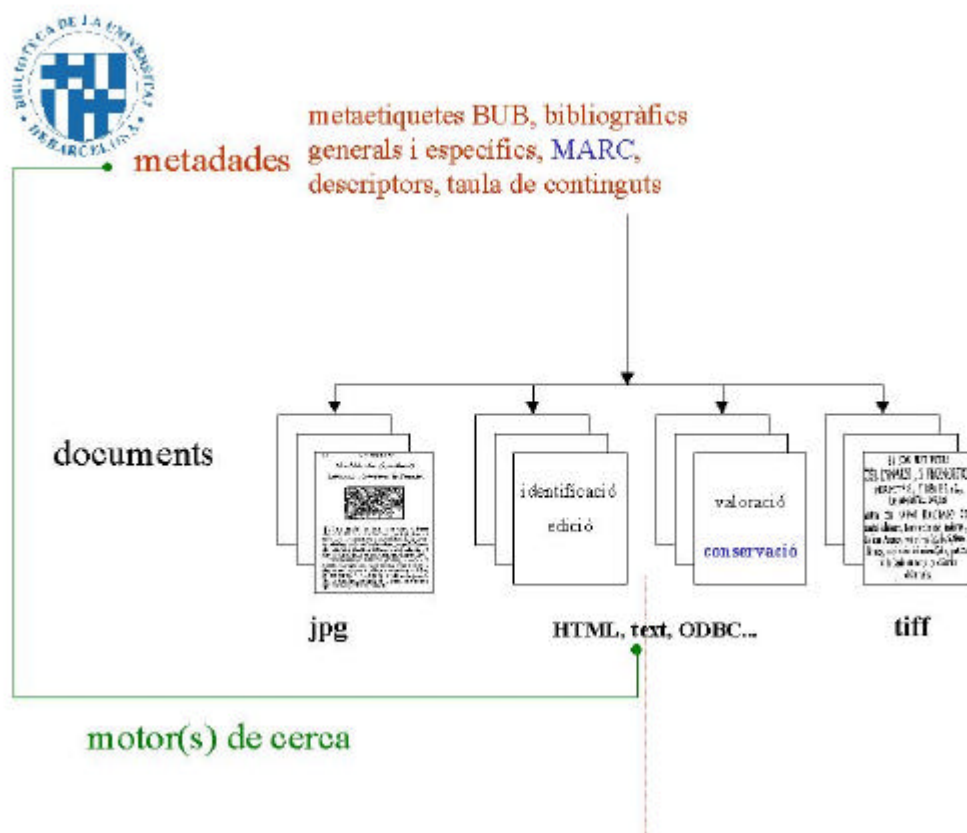
S'utilitzarà el conjunt d'etiquetes aprovat pel Dublin Core (<http://purl.org/dc>) com a base per a la descripció dels documents.

S'importaran les dades rellevants del registre bibliogràfic MARC dins l'estructura de metadades descriptives. Es generaran les metadades corresponents a les imatges del document digitalitzat (pàgines) i a les il·lustracions seleccionades de cada document.

S'afegiran altres documents rellevants per la descripció del document original digitalitzat: textos descriptius, registre de la base de dades de restauració, informació aportada pels usuaris.

Es desenvoluparà l'aplicació capaç de *parsejar* aquesta estructura de dades per generar una interfície de navegació pel document.

Esquema del model de dades

Barcelona, setembre 1999